

v každém z nás dřímá svině

Šest let po snímku Zlatý podraz se režisér Radim Špaček vrací do kin s meditativním dramatem Lesní vrah. V něm sleduje krátkou etapu ze života sériového vraha Viktora Kalivody, který před téměř dvaceti lety zavraždil tři náhodné osoby. Titulního zločince nechává Špaček s historickou věrností zahaleného tajemstvím, pouze distancovaně sleduje minimalistický průběh děje. V rozhovoru se zamýšlí nad procesem tvorby i povahou žánru inspirovaného skutečnými zločiny.

ROZHOVOR RADIM ŠPAČEK

TEXT JULIE ŠAFOVÁ

FOTO ROMAN POLIAK

Příběh českého sériového vraha Viktora Kalivody, který zabil tři lidi, je dodnes fascinujícím případem. Proč jste se mu rozhodl věnovat?

Téma mi nabídl scenárista a producent Zdeněk Holý. Mně fascinující vůbec nepřipadá, spíš zoufalé. Zaujala mě forma, způsob, jakým to chceme vyprávět, jako odtážité pozorování. Takhle se možná dostaneme blíž k němu, do jeho mysli.

Co o jeho mysli podle vás film říká?

To bych nechal na divácích, ať si každý vyfabuluje svoji představu. Tempo filmu je dostatečně meditativní. Mohlo by se jim to dařit.

Sám jste vraždy z října roku 2005 zprostředkovaně zažil. Pamatujete si, jak na vás událost tehdy zapůsobila?

Nepamatuju si to. Nějaký týpek prostě někoho zastřelil v lese. Co mě na tom mělo zaujmout? To se přece občas stane.

Výraznou scénou v *Lesním vrahovi* je pasáž, ve které se Kalivoda účastní televizní soutěže. Jak jste nad jejím natáčením uvažoval? Všimla jsem si, že jste oproti skutečnosti trochu pozměnil otázky. Kvůli licenci (právům) jsme nemohli udělat přesnou kopii toho televizního pořadu, tak jsme situace trochu využili a udělali si to po svém. Vizually jsme se to snažili věrně napodobit, ale bylo nám řečeno, že autorská práva se vztahují i na tuhle část. Změnili jsme ji tak, aby to ještě víc vykreslilo povahu hlavní postavy.

Herec Michal Balcar je po většinu děje na plátně úplně sám. Na jakém základě jste ho do hlavní role vybral?

Normálně – castingová režisérka ho pozvala na kamerové zkoušky. Uchvátil nás tím, jak byl připravený, soustředěný a měl to v očích. Jako vrah vůbec nevypadá, ale věděl jsem, že to bude umět zahrát.

EXPLOATACE NESTOJÍ OBVYKLE ZA NIC

Jak jste spolu o vyobrazení takové osoby, jako je sériový vrah, u kterého navíc dosud nejsou přesně známy jeho motivace, uvažovali?

To jsou takové romantické představy, že se nad tím kdovíjak uvažuje. Věřil jsem Michalovi, že to prostě dobře zahraje a nebudu mu k tomu muset nic moc říkat. Jasně že jsme se o tom bavili, ale spíš v obecné rovině, nechal jsem to pak na něm a udělal jsem dobře.

Pracoval jste během natáčení s odborníky nebo kriminalisty?

Scenárista Zdeněk Holý to konzultoval s vyšetřovatelem i s forenzním psychologem, kteří se s vrahem osobně setkali, ale já ne, nepovažoval jsem to za důležité během samotného natáčení. Mně by spíš pomohlo setkání s nějakým vrahem.

Věnujete se jen krátkému výseku z Kalivodova života, proč ne delšímu časovému období?

Opravdu to není můj autorský film. Přijal jsem za svůj nápad, že budeme vraha sledovat v těch momentech, kdy se chystá spáchat zločin, a my jsme u toho, pozorujeme ho, jdeme s ním. Neměli jsme žádný důvod ukazovat jeho dětství nebo první rande. Je možné, že se zrovna tam něco mohlo vykouklit – ale to my nevíme, nikdo to neví.

Jen chladně popisujeme, co předcházelo třem vraždám, a divák si to bude muset sám přebrat bez nějakých berliček. Samozřejmě že jsme si trochu domýšleli, jak to mohlo být, co asi tak mohl dělat, ale točit jeho životopis naším záměrem nebylo. Mohli bychom stejný film natočit o komkoliv jiném.

Kulturní fenomén true crime bývá v posledních letech kritizován za exploataci skutečných lidských tragédií. Kde najít potřebnou hranici mezi fetišizací a zachycením skutečnosti?

Podívejte se na zprávy. Podívejte se na dokumenty z nějaké války. Toho nefalšovaného zla a násilí je kolem nás tolik, že mě tahle otázka vlastně vždycky překvapí. Od půl osmé vidíme několik set mrtvých nebo mučených skutečných lidí, po půl hodině začne tzv. true crime kriminálka a my filozoficky diskutujeme nad zločinem, který se odehrál před patnácti lety. Trochu pokrytecké, ne?

Dokud nepochopíme a vnitřně neprožijeme vraždění v sousedství a neuvědomíme si, že i my jsme toho možná za určitých okolností schopni, nemůžeme se morálně rozhořčovat nad zfilmováním vražd v našem okolí. Nemluvě o tom, že jsou díla, která nepasou po senzaci, ale jde jim v první řadě o empatii – mám na mysli například *Metodu Markovič*.

Není ale přece jen rozdíl mezi žurnalistickým zachycením skutečného dění a filmovou reflexí?

To určitě ano, ale už můj debut z válečného Sarajeva Mladí muži poznávají svět se snažil tyhle dvě odlišné formy propojit. A z toho, jak neobvyklý žánr jsme pro náš film zvolili, by mohlo být jasné, že nám o žádnou senzaci nešlo. Máte ovšem pravdu, že už jsem pár takových exploatačních dílek viděl. Většinou nestojí za nic.

Podle vás tedy zfilmování událostí může být prostředkem k tomu, abychom se s událostí v rámci společnosti vyrovnali?

Přesně tak – může k tomu přispět. Ne vždy se takový pokus ovšem povede.

CENA PRO RODIČE

Ke kriminálnímu seriálu *Stíny v mlze* jste v minulosti řekl, že při natáčení chcete podat svědectví o současné společnosti. Co o ní říká *Lesní vrah*?

Trochu odhaluje naši bezbrannost, neumíme podobným případům předcházet, neumíme

je ani zpracovat. Málo se zajímáme o své blízké, natož o cizí. Fatálně podceňujeme duševní zdraví a psychiatrickou péči.

V každém díle tohoto seriálu představujete jeden případ z Ostravy. Vyšetřování sledujeme z perspektivy dvojice kriminalistů, v *Lesním vrahovi* veškeré dění naopak vidíme pohledem vraha. Jaký vnímáte rozdíl mezi těmito perspektivami? A jak se liší jejich natáčení?

To je úplně jiný žánr. V první řadě *Stínů* jsme se dokonce snažili ty vraždy na začátku ukázat z pohledu obětí, i když nevím, jestli si toho někdo všiml, diváci nejsou moc pozorní. Ve *Stínech* se snažíme diváka navést na vrahův postup práce, ve filmu *Lesní vrah* jenom mlčky koukáme a čekáme, co se mu vylihně v hlavě. Opačně by to nefungovalo.

V dramatu *Pouta* z roku 2009 pozorujete postavu příslušníka tajné policie v Československu, kterého fascinuje milenka disidenta, kterého sleduje. V letošní novince se věnujete vrahovi, který zdánlivě bez důvodu vraždil. Co vás fascinuje na podobných antagonistech?

Asi se shodneme na tom, že to jsou zajímavější postavy než třeba optimistický traktorista nebo úspěšný podnikatel. Jsou to vychýlené charaktery, které ovšem mají moc. Můžou ublížit neznámým lidem, svým blízkým nebo i sobě. V každém z nás takováhle svině dřímá. Musíme ji poznat. A zkoumat.

Za snímek *Pouta* jste také dostal Českého lva. V pořadu 13. komnata jste v minulosti uvedl, že jste na své vítězství v Českém lvu čekal celý život. Na co čekáte nyní?

To jsem určitě myslel tak, že jsem chtěl rodičům splatit dluh, dokázat jim, že mám na víc než jen na Plyšového lva (*tuto dnes již zapomenutou antivenku získal Špaček za jiný svůj raný film – pozn. red.*). Dostat nějakou cenu je příjemné, ale netočími filmy kvůli nim. Teď čekám, jestli se rozhoupu a zkusím autorský projekt.

Ve svých filmech se často obracíte do minulosti. V čem vás příběhy z minulosti lákají?

Některá období z naší nedávné historie nabízejí velké příběhy odvahy, hrdinství, zbabělosti, strachu. Ještě jich je spousta k vyprávění.

Naše současnost je možná nabízí taky, jen si jich málo všímáme.